

Arbeidstilsynet

4.juli 2022

Underlag til svar på spørsmål nr. 2542

1. **Hvor mange overtredelsesgebyrer har blitt delt ut de siste fem årene**
2. **Hvor mange av disse selskapene har fått nye vedtak om stans, pålegg eller overtredelsesgebyr - spesifiser gjerne med selskapsnavn og størrelse på gebyret.**

De konkrete tallene Mimir Kristjánsson spør om kommer vi tilbake til, men innledningsvis er det behov for å korrigere en del av det som fremføres i begrunnelsen for spørsmålene.

Aftenposten har i lengre tid satt søkelys på lovbrudd innen hyttebygging og hvordan Arbeidstilsynet håndterer hyttebyggere som bryter loven. Det er bra at Aftenposten setter søkelys på utfordringer i arbeidslivet og hvor ille det kan gå når krav til sikkerhet ikke ivaretas godt nok. Men det er ikke Aftenposten som har avdekket farlige forhold på byggeplassene til hyttegiganten FH Entreprenør. Det er det Arbeidstilsynet som har gjort. Aftenpostens artikkelserie er i stor grad basert på innsyn i tilsynsdokumenter Arbeidstilsynet har utarbeidet i en lang rekke tilsyn fra 2014.

Arbeidstilsynet fulgte opp FH Entreprenør med over 60 tilsyn i perioden april 2014 – juli 2018. I over halvparten av disse tilsynene fant Arbeidstilsynet grunnlag for å stanse arbeid på grunn av overhengende fare for liv og helse. Arbeidstilsynet vedtok også tre overtredelsesgebyr på hhv. 90 000, 150 000, og 225 000, noe som var i tråd med den praksis som da var for utmåling av gebyrstørrelse for bruddene som var avdekket. Erfaringen var at virksomheten i liten grad viste evne til forbedring, og heller klaget på flere av vedtakene Arbeidstilsynet fattet. Arbeidstilsynet valgte derfor å eskalere reaksjonsbruken betydelig og vedtok i juli 2019 et overtredelsesgebyr på 1 million for manglende systematisk HMS-arbeid i virksomheten. Også dette gebyret ble påklaget. Tilsynsdelen av Arbeidstilsynet fant ikke grunn til å etterkomme klagen, og den ble dermed løftet til Direktoratet for arbeidstilsynet for 2.instans klagebehandling.

Saksbehandling i 2.instans krever en grundig gjennomgang av hele saken, av jurister som tidligere ikke har hatt befatning med saken. Dette er dermed en prosess som tar tid. Mens klagesaksbehandlingen pågikk, fortsatte Arbeidstilsynet å følge opp virksomheten med tilsyn, og de fant nye brudd som medførte grunnlag for å vedta stans og varsle nye overtredelsesgebyr. Disse sakene var imidlertid av samme art som grunnlaget for overtredelsesgebyret på 1 million.

Da klagesaksbehandlingen i september 2020 ble avsluttet med å opprettholde gebyret på 1 million, valgte Arbeidstilsynet å ikke vedta tre varslede gebyr på til sammen 800 000 og, å ikke varsle gebyr i ytterligere fem saker der de hadde funnet grunnlag for å vurdere gebyr. Den sentrale begrunnelse for dette var både at Arbeidstilsynet gjennom regelverket er pålagt å vurdere også andre reaksjoner som er gitt til virksomheten, og at Arbeidstilsynet mente gebyret på 1 million på den tiden var et såpass stort gebyr at å vedta gebyr i de øvrige sakene neppe ville gi vesentlig ytterligere preventiv effekt. Arbeidstilsynet har altså ikke feiltolket loven. Tvert imot benyttet de lovens intensjon når de både vedtok gebyret på 1 million og opprettholdt det i klagesaken. Overtredelsesgebyret på 1 million kroner var for øvrig et stort gebyr den gangen det ble vedtatt. Gjennomsnittlig gebyrstørrelse i perioden 2014 – 2020 var 70 000 kr – 90 000 kr.

Før Arbeidstilsynet i 2014 fikk muligheten til å ilegge overtredelsesgebyr, var ivaretagelse av rettssikkerhet et viktig aspekt i utforming av regelverket som hjemler Arbeidstilsynets bruk av overtredelsesgebyr. Dette fordi muligheten til å ilegge gebyr medførte at Arbeidstilsynet både ble den som avdekket regelbrudd og den som utmåler sanksjoner som kan oppleves som straff. Det ble derfor besluttet at for å ilegge gebyr måtte flere kriterier vurderes og at vurderingene måtte dokumenteres i saker der gebyr ble ilagt. De er altså ikke ment som kriterier som Arbeidstilsynet må vurdere i hver sak før de konkluderer med å *ikke* gi overtredelsesgebyr. Det er vedtak en offentlig myndighet fatter forvaltningsloven krever at skal begrunnes, ikke alle vurderinger en myndighet gjør som ikke ender med vedtak.

I tillegg ble det satt et tak for hvor store gebyr som kunne gis, med sikte på å unngå at samme virksomhet skulle få for stor gebyrbyrde på kort tid. Arbeidstilsynet skal også vurdere hvilke andre reaksjoner som er gitt til en virksomhet når de skal vurdere å gi gebyr og hvor store gebyrene skal være. Arbeidstilsynet skal altså vurdere den totale summen av reaksjoner og sanksjoner, ikke overtredelsesgebyr alene. Og det å stanse en virksomhet er i seg selv en kraftig sanksjon som kan medføre betydelig inntektstap for virksomheten.

De vurderinger Arbeidstilsynet gjorde i 2020 må ses i lys av både regelverket som gjelder for bruk av overtredelsesgebyr og de styringssignaler de fikk gjennom tildelingsbrevet. I tildelingsbrevet for 2020 står at Arbeidstilsynet skal ha en bred tilnærming til bruk av virkemidler, og bruken av metoder og virkemidler skal innrettes ut fra hva som gir best måloppnåelse. At Arbeidstilsynet i denne saken valgte en annen handling enn stadig flere gebyrer må derfor også ses opp mot måloppnåelsen, det vil si om virksomheten i ettertid har forbedret seg.

I tildelingsbrevet for 2022 er det imidlertid presisert at Arbeidstilsynet skal legge til grunn en streng reaksjonsbruk ut fra alvorlighetsgrad, og i større grad benytte overtredelsesgebyr når forholdene tilsier det. Tildelingsbrevet sier også at bruk av reaksjoner skal være slik at de i størst mulig grad bidrar til økt etterlevelse hos virksomheter som bryter regelverket, og at overtredelsesgebyrenes størrelse må gjenspeile dette. Det er altså økt etterlevelse av regelverket, og den forbedring det innebærer for arbeidstakerne, som fortsatt er den primære målsettingen. Dette er helt i tråd med det Arbeidstilsynet har uttalt i flere artikler i Aftenposten om at det er forbedring i virksomhetene som er viktigst for Arbeidstilsynet. Og for å oppnå det har altså dagens regjering i tildelingsbrevet gitt Arbeidstilsynet ryggdekning for å bruke overtredelsesgebyr i enda større grad enn før og med større gebyrer.

Om virksomheten ville hatt en annen utvikling siden høsten 2020 dersom Arbeidstilsynet hadde gitt flere gebyr enn overtredelsesgebyret på 1 million kroner, blir bare spekulasjoner. Arbeidstilsynet sier også at oppfølgingen av denne virksomheten har vært spesiell, og at det å ettergi gebyr det er grunnlag for å gi verken er praksis eller noe som danner presedens for andre saker der det er gitt gebyr.

Så til de tallene det konkret spørres om. Innledningsvis kort om utviklingen i hele perioden siden Arbeidstilsynet fikk hjemmel til å gi gebyr i 2014: I starten var de opptatt av å utvikle legitimitet til sin praksis, og det ble gitt få gebyr. Men i 2017 og 2018 ble det besluttet å bevisst bruke gebyrer i innsatsen mot farlig arbeid i høyden, noe som økte gebyrbruken betydelig. I pandemiårene 2020 og 2021 gikk gebyrbruken noe ned, men samlet har Arbeidstilsynet så langt vedtatt overtredelsesgebyr for 210 millioner.

1. Hvor mange overtredelsesgebyrer har blitt delt ut de siste fem årene?

I perioden 2017 til og med første halvår 2022 har Arbeidstilsynet vedtatt 2279 overtredelsesgebyr, fordelt på 2119 virksomheter.

2. Hvor mange av disse selskapene har fått nye vedtak om stans, pålegg eller overtredelsesgebyr - spesifiser gjerne med selskapsnavn og størrelse på gebyret.

Av disse 2119 virksomhetene er det

- 333 (16 prosent) som fått nye vedtak om pålegg
- 136 (6,4 prosent) som fått nye vedtak om stans på grunn av overhengende fare og
- 120 (5,7 prosent) som fått nye vedtak om overtredelsesgebyr etter at de fikk første vedtak om overtredelsesgebyr.

I perioden 2017 – 2021 var det kun 6 prosent av varslede overtredelsesgebyr som ikke ble vedtatt. Tallene gir følgelig ikke noe grunnlag for å påstå at Arbeidstilsynet ofte erfarer nye brudd etter ilagt gebyr, eller at Arbeidstilsynet har som praksis å unnlate å vedta varslede gebyr.

Vi har valgt å ikke svare på siste del av spørsmål 2, der statsråden bes om å spesifisere med selskapsnavn og størrelse på gebyret. Å liste opp alle de 120 som har fått nye gebyr blir for mye, og det er ikke nødvendigvis riktig at statsråden skal oppgi selskapsnavn og gebyr i et slikt offentlig svar. Skulle vi gjøre det, måtte vi gjøre et utvalg. Spørsmålet da ville være om vi skulle oppgi de som har fått flest nye gebyr eller de som har fått høyest nye gebyr. Uansett kan det være andre grunner til nye gebyr enn det de fikk først, og det vil kreve mer tid å gjøre et slikt utvalg.